

mentarnostjo ribičevega bivanja in destrukcijo te polnosti s prihodom potrošniških emblemov. V Polnosti pastirjevanja zmoti pastirsko idilo: / na skali tranzistor / privablja martinčke /, v Aja tutaja: / turisti se kavsajo s hčerkami / za devize / za lepši jutri . . ., v Nasprotjih si kmetice z razpokanimi prsti žele dežja, gospod na ležalni blazini pa sonce in punce. Nasprotja med pristnostjo: morje kot eksistenčni prostor in nepristnostjo: morje kot uživaški prostor, so nenehno ironizirana. Ironija je večinoma splošna, nekonkretna, specifizirana le v pesmi Zeleni Jurij v kopalkah.

Novi variaciji znane teme sta pesmi Pirati in Mit o morskih deklicah: dobo piratov je zamenjala doba brezdelnežev s hašišem, dobo morskih deklic ohranja spomin. Pesniška prizadevanja Miroszlava Slane so rezultati govornice morja: morje je neznanec, ki vabi pesnika v spoznavanje abecede svojih globin. Spoznavanje dimenzij ribičeve biti je povezano z etično problematiko: če pomeni za ribiča ulov eksistenco, pomeni za turista ulov le igro, za pesnika etično negativno dejanje, ironijo. Etični konflikt med eksistenčno dovoljenim in prepovedanim je v pesniški zbirki močan, čeprav ironiziran.

Razdelitev pesniške zbirke v štiri razdelke ni funkcionalna in ne utemeljuje posameznih ubeseditvenih variacij na temo morje-človek ob njem. Možnost bralčeve aktualizacije posameznih pesmi je hitra, skoraj brez polisemantičnih mest: razkritost teksta ni povezana z intenziteto pesniškega sporočila, ampak ostaja na nivoju metaforično šibke ubeseditve in konvencionalne leksike.

M. Zlobec

TOMAŽ ŠALAMUN, ARENA

Branje zadnje pesniške zbirke Arena (Lipa Koper, opremil Andraž Šalamun, str. 100) se ne sprašuje več o daljno-

sežnih premikih iz starega v novo, po obračunih z izročilom o odtujenosti pesniškega sporočila. Pokrovo parodiistično rušenje slovenskega pesniškega izročila je samo še spoznavnoteoretsko znamenje, s katerim se je Tomaž Šalamun vpisal v zgodovino slovenskega pesništva zaradi razgibanega sporočila svojih pesmi, zaradi velike odzivnosti pri literarni kritiki in bralcih. Zato se branje Arene ne začne pri Areni sami, ni več sočasno, je tehtanje poskusov z izraznimi možnostmi jezika, ki ga poznamo vsaj iz Bele Itake in Amerike. Nepravilna skladnja, žargon, jezikovne novosti, vpletanje stavkov, besed, naslovov (I made a deal, Ma charge n'est pas mon moi Mon moi n'est pas ma charge) in celotne pesmi (Avtor Bob Perelman) v tujih jezikih ne pomeni več prestrukturiranja pesniških prvin prvih zbirk, ampak samo logično nadaljevanje izvirne pesniške poti. Po zbirki Amerika se pesnikov odnos do ameriške beat generacije, do svojega bivanja v Ameriki, še vedno pojavlja kot refleksija druge civilizacije in kulture proti evropski, do antike (Vergil, Elliottu Andersonu, Peleas, Yeatsov epitaft . . .). Pesnikov odnos do sebe je ambivalenten, razpet med samohvalo in poveličevanjem svojega poklica — / Pesnik je absolutno briljanten / Pesnik je absolutno briljanten, ker je vladar sveta / in samokritik: / Jaz sem največji butec na svetu / Jaz sem največji butec / Jaz sem največji butec na svetu. Ironija samozavedanja je najbolj razvidna v koncu pesmi Dobro jutro: Nemiren in nevaren sem. Rad bi bil / miren in varen. Rad bi umrl tako, / da bi ljudje, ki jih ljubim, stali / okrog mene in jaz bi se s poslednjimi / močmi pretegnil in rekel: / O, smrt, pridi! Nisem živel zaman.

Vprašanje o poeziji, ki ga Šalamun izreka v pesmi Pesnik je absolutno briljanten / Jaz sem tak sveti Jurij, da me nima nihče pravice vprašati / za potni list. / Pesnik smrt ljubi, jo spo-

štuje, / in se celo življenje nanjo pripravljaj. /, je samo ironizacija pesniškega poklica. Pomembnejše postanejo tiste pesmi, v katerih samozavedanje ustavi igro s pesniškim jazom in vzpostavlja drugi jaz, jaz človeka. Šalamun človek aktualizira odnos do Maruške, Ane, ljubezenske vezi: erotika ni igra, je že podana v stalnem odnosu do žene (Za Maruško, Rotenje zapravljive žene, Trava, Dobro jutro). Ironizacija družbene stvarnosti v pesmi Ljubljana pomeni karikaturo trenutka: / In ljudje v Skupščini, v ribezovem soku je pomešan ta / potoček in že so sprejeti najbolj / modri zakoni na svetu in Slovenija / je vrh sveta / ... / Partija dobi mladiče od poljubčkov, / mladiči hodijo po Ljubljani in ližejo roke ljudstvu in ljudstvo jih boža / in je veselo in se sprehaja po ulicah / in je v Ljubljani promenade in praznik.

Urejenost pesniškega besedila učinkuje v Šalamunovi zbirki Arena samo optično. Sonet ohranja samo še zgradbo štirivrstičnic in trivrstičnic (Pritožba, Tipkam, Charles d'Orléans, Randy Newman), ne pa stika in urejenega verza: sonet je podan z elementi pripovednega, postopno vključenega v znano obliko dveh štirivrstičnic in dveh trivrstičnic.

Pesniška zbirka Arena ni več enotna niti v svoji odtujenosti, je samo še kaos med ameriško sedanjo in evropsko sedanjo-preteklo kulturo in zgodovino, je zavedanje nereda z nenehnimi reflektivnimi stavki, z množico imen svetovne kulture z besedo cash (denar, gotovina, vnovčiti, izplačati) v vrsti pesmi. Samozavestnosti igre, razbijanja pesniškega izročila ni več, razbila jo je Bela Itaka, simbol varnosti, urejenosti, stopnjevala Amerika s soočanjem z novim svetom. Arena je samo še nered sveta, usodnejši kot igra igre. Zato ga Šalamun lahko konča kjerkoli in kadarkoli: Da nas ne bi zeblo, zaključujem to zadevo. / Zaključujem to zadevo, da nas ne bi zeblo.

M. Zlobec

RAZPLAMENELA APNENICA JOZA LAUŠIČA

Hrvaški pisatelj, kritik in esejist Jozo Laušič je precej znan v jugoslovanskem literarnem prostoru. Poleg tega, da je urednik zbirke Sodobni jugoslovanski pisatelji, ki izhaja v Zagrebu, že dolgo vrsto let tudi vodi priznano zagrebško literarno revijo Republiko, s svojimi prispevki pa sodeluje skoraj v vseh pomembnejših jugoslovanskih literarnih revijah.

Po dokaj uspešnih romanih Kostolomi (1960) in Obleganje (1965) je Laušič izdal svoj tretji roman Apnenica (Klačina, Naprijed, Zagreb 1970). V njem skuša pisatelj razrešiti eno bistvenih vprašanj v tragičnosti človeka pred zadnjo vojno in med njo, in to na območju puste in dokaj osamljene Dalmatinske Zagore. Dogajanje najnovejšega Laušičevega romana je torej postavljeno v točno določen čas in prostor, vrh tega je tudi folklorno in mistično obarvano, vendar ne toliko, da roman ne bi mogel preiti svojih ozkih okvirov. Celó več; pisatelj nam hoče skozi družino Stipana Plečaaša in drugih junakov romana prikazati nesrečo množic, kar pa je aplicirano na usodni zgodovinski razvoj hrvaškega naroda. Torej, nekje v podtekstu romana lahko razberemo, da je prav zgodovina tista, ki je pogojevala ali pa tudi tragično determinirala tako usode posameznikov kot tudi širšega kolektiva. Pusta, nerodovitna zemlja je bila ena sama »apnenica«, ki so jo podžigali tuji vplivi, da je nenehno tlela in v najrazličnejših obdobjih sproščala nepotešene, nakopičene strasti človeka; od tistih najelemenarnejših v boju za vsakdanji obstoj do tistih, ki so rojevale najokrutnejše zločine in našle ugodna tla za politično skrivljenost. Čeprav so Laušičevi junaki v večni nevarnosti, da bodo uničeni, pa se bojujejo do zadnje kaplje krvi in za nobeno ceno nočejo sprejeti poraza.